



Лідія Рудик

Ганна Рощинська

Ганна Іванівна Рощинська була уроженкою Волині. Погідний Крем'янець був її батьківським містом. Серед розлогих садів та лагідних узбіч пробігали дні її дитинства, осяяні затишком батьківського дому. У свіжій зелені височів білий одноповерховий будиночок. Тут жив протоєрей о. Іван Струтинський із своєю сім'єю. Він був довгі роки викладачем Духовної Семинарії у Крем'янці.



Ганна Іванівна
Рощинська

Крутими вуличками вела дорога до гімназії, і ними ходила Ганна зосереджено й уважно. Мати найбільші надії поклала на Ганну. Бо хоч інші дочки — Марія й Лідія — теж добре вчилися, то Ганна віддавалася науці беззастережно. Коли в 1909 р. закінчила гімназійну освіту, стало ясно всім, що вона буде вчитися далі і виїде для студій у Петербург.

Пішли студентські дні серед його непривітних мурів. Дні, сповнені поважною працею й бажанням якнайбільше побачити й пізнати. Все стояло перед її очима повернення на рідну Волинь. Здається, нікого не потребувала так рідна земля, як лікаря-громадянина. Піднести, просвітити село — це покласти найкращі підвалини під його ріст.

Вибух першої світової війни. Петербург не відчув її, але навчання приспішилось, прискорилось. Потрібно було лікарів.

Після закінчення медичних студій Ганна працює у військово-му госпіталі Української Армії. Пересувається з частиною, бореться з нестачею їжі та ліків. Урешті пробивається на рідну Волинь.

Та вона вже не сама. У Рівному, в лікарні для утікачів зустріла вона д-р Петра Рощинського. Труднощі лікарняної праці наблизили їх. Незабаром після того вони побралися.

Настала Польща. Пробувши коротко у Варшаві, для впорядкування лікарського диплому, Ганна Іванівна з чоловіком оселяється в 1924 р. в містечку Костополі.

Хто навідувався в тому часі до Костополя, напевне пам'ятає малий Одноповерховий будинок у садку, де Рошинські влаштували собі спільну приймальню та ділилися годинами. Вранці праймала хворих Ганна Іванівна, а Петро Федорович працював у Касі Хворих, а пополудні було навпаки. У домі панувала незвичайна чистота, а це ж не так легко було вдержати при такій безлічі хворих! Господарство Ганни Іванівни "йшло, як на шнурку". Вона любила зазирнути в кожний куточок і припилнувати кожну дрібницю. Помічники — хто з пацієнтів Ганни Іванівни не пам'ятає її — сама вже знала добре хатній порядок та вміла вгадати бажання господині. У вітальні була затишна атмосфера — довкола все цвіло вишивками й мережками. Тут Ганна Іванівна була милою господинею, що вміла розважити гостя та залишити в нього приємний спогад.

Але на першому місці стояв лікарський фах. Вони поповняли свою приймальню все новим приладдям, аж доки не здобули нового гарного Рентгена. Ганна Іванівна пильнувала бібліотеки: у ній було все новіше з медичної літератури. Знаючи досить добре французьку мову, вона виписувала французькі журнали й любила їх переглядати.

Та все ж таки не в цих чотирьох стінах зосереджувалося її життя. Правда, воно починалося в лікарському кабінеті. Тут вона вперше зустріла волинське село таким, яким не бачила його досі. Клопоти й нестачі, захворюння і каліцтва приводили людей у її стіни, і згодом розгорталися перед нею всі важкі сторони сільського побуту. Так, багато роботи чекало її. Замало було лікувати вже хворих, рятувати здоров'я, вже часто пропаще. Треба було зарадити такому лиху, порадити, остерегти. Треба було вийти між люди, знайти в них довір'я і повчити їх.

Ганна Іванівна засновує в Костополі Союз Українок. Співробітниця її — це міщанки та мелоденькі ідейні учениці. Спершу праця йшла тільки в Костополі, але згодом почала поширюватись і на села. Треба було виїздити неділями в околиці і збирати жі-

нок на повчальні бесіди. Селянки слухали уважно, бо ж це була “їхня” пані лікарка і з щирим для них серцем.

Шли роки в Костополі, одноманітні й тихі, але позначені успіхами. Там уже влаштували свято Шевченка в селі, звітіля прохають жінки курсу крою і шиття, із того села вже виряджають дитину в гімназію, там знов просять передплатити їм газету. Лікарська приймальня стає центром, куди приходять з усіма справами. Завдяки Ганні Іванівні, приходили на вечори народного одягу у Львові досі невідомі костопільські стрічі.

Приходять на пораду й інтелігенти — їх небагато в містечку й повіті, всього кілька службовців та вчителів.

Але місцева влада слідкувала пильним оком за працею подружжя Рощинських. Згодом їх популярність стає для польської влади небезпечна. Їх треба, як пр. відного українського чинника, позбутися. В 1936 р. вивідають працю в Касі Хворих Ганні Іванівні, а трохи згодом і чоловікові. У 1938 р. примушують господаря дому вивісти квартиру Рощинським, а іншої вони “з вищого наказу” в Костополі не дістануть. Доводиться підкоритися наказові. Спочатку до Крем’янця переїжджає тільки д-р Петро Федорович, а Ганна Іванівна ще ставить опір. Та коли вже приходиться судовий наказ покинути квартиру, виїжджає й вона.

До рідного Крем’янця! Батьківський дім чекав серед зелені на її працюючі руки. Тут жила старенька мати і сестра-вдова з дітьми. Здавалося, все знову піде своєю колією.

Але прийшла війна і все перекреслила. Перешумівши через Крем’янець, вона впроваджує тули без бою більшовиків. Петро Федорович, після короткого вагання, рішається втікати — йому, емігрантові з Поднавщини, небезпечно залишатися. Ганна Іванівна застається: на її ж піклуванні старенька мати й сім’я сестри.

Дарма, що час був тривожний, Ганна Іванівна ввійшла в залі крем’янецької лікарні, що вже давно не бачили в своїх стінах лікаря-українця. Її знання та працездатність знаходять оцінку — вона стає незабаром головним лікарем. Тимчасом натиск наїзника дужчав. Урешті зазнає удару її власна родина: арештовують доньку сестри, Наталку, а маленька її дитина залишається на руках у бабуні. Трохи згодом схоплюють і вивозять бабуню з унучкою. Ганна Іванівна залишається з матір’ю одна. Та й навколо неї вже затісняється кільце підозрив — вона ж дружина емігранта й близька своячка арештованих; за нею слідкують.

Та в Ганні Іванівни стоїть на першому місці її лікарський обов’язок. Так самопевно лунають її кроки в коридорах, з такою ж, як і давніше увагою схиляється вона над ліжком хворого. Ніхто не сміє завважити тремтіння її повік на згадку про заслону

сестру, а найменше не сміє відчути цього довірена їй установа. Лікарня відчуває незмінно певну, керівну її руку.

А потім — вибух німецько-советської війни. Тривожні дні: нальоти, евакуація, розтіч. Кілька ночей поза домом, але вдень постійно в лікарні. Аж знову настав день повної тиші й відпруження, — знову нова влада.

Повертаються втікачі: чоловік, небіж, зять сестри. Вливається хвиля енергії в пошарпане життя. Здавалося, настав нарешті час, коли можна буде будувати щось своє. Ганна Іванівна впорядковує лікарню, тоді коли Петро Федорович перебирає округу як лікар.

Та це тільки ілюзія. Спершу лише деякі позначки: відмова в найважливіших ліках, легковаження всяких домагань тощо. А згодом приходять цивільна адміністрація, українців звільняють з провідних становищ, арештують деяких. Ганну Іванівну позбавляють керівництва лікарнею, а Петра Федоровича — становища шефа-лікаря округи.

Щодалі все більш загострювалися відносини, все збільшувалась віддаль між селом і містом. Село замикалося в собі, знаходячи опору в лісі, а місто жило в постійній тривозі.

Та в дечому зв'язок не вривався: село потребувало слова, газети, ліків, і за цим "товаром" проникали його висланці в місто. У Ганни Іванівни все це знаходилось. Добре, підбадьорливе слово, газетну відомість (радіо вже давно відібрали) і лік на недугу, поскільки можна було його дістати. Правда, не могла відповісти на головний запит, що томив душу кожного: "що ж далі?" Але вже саме те, що наша "пані лікарка" була і вміла порадити в кожній трудності, давало певність і надію на майбутнє.

Проминув рік. "Ліс" міцнів і розгортав свої сили, а наїзник лютував. Настали арешти української інтелігенції. Ця небезпека висіла дамокловим мечем і над Ганною Іванівною. Приятелі остерегали її й самі уже лагодили клунки. Та тікати Ганні Іванівні здавалось абсурдом. Вона ж — фахівець, тут потрібна!

В лютому 1943 року з'явилося перед будинком у саду крите авто. Два військові ввійшли та недовго побули всередині. По якомусь часі вийшов один з них, за ним Ганна Іванівна, незвичайно бліда. Рівним кроком перейшла доріжку до авта. За нею трохи похило ішли Петро Федорович і Юрко, небіж. Замикав цей похід другий військовий із скерованим на них автоматом. Гримнули дверята авта, загув мотор, і зсталась, немов тінь, зажурена постать Ольги Степанівни на фоні вхідних дверей.

«ЛІТОПИС ВОЛИНІ»

Дальша дія покотилася блискавично. Рошинських і небожа ввели на в'язничне подвір'я. Тут підготували в короткому часі розстріл, віддаливши з в'язниці українців-поліцаїв. Уставлені поруч себе в'язні мусіли перед розстрілом роздягнутися, щоб ніщо з їхнього майна не пропало. Розказують ті, хто бачив цю подію з протилежної гори, що Ганна Іванівна не виконала цього наказу. Оповідають також, що Юрко, її небіж, під час цієї шамотні скористав з хвилиної неуваги німця і вибив йому з рук автомата. Миттю скерувавши дуло в напрямі сторожі, у великому схвилюванні не знайшов язичка і не зміг вистрілити. І ця хвилина вирішила: автомата було вирвано і скеровано на в'язнів. За хвилину їх не стало.

Ганна Іванівна Рошинська була одною з жертв з-поміж жінок-громадянок Волині.



Крем'янець. ГОРА БОНИ.